

ความดีในทัศนะของปรัชญานิติธรรมนิยม

ลักษณะความคิดของพวกนิติธรรมนิยมมีความคิดเห็นขัดแย้งกับลัทธิขงจื้อ การที่ลัทธิขงจื้อมุ่งสอนให้สร้างสังคมเช่นสังคมโบราณนั้น ฝ่ายนิติธรรมนิยมเห็นว่าสถานการณ์สิ่งแวดล้อมของสังคมสมัยโบราณกับยุคปัจจุบันไม่เหมือนกัน เพราะสังคมปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไป คือ ประชาชนเพิ่มขึ้น ทรัพยากรน้อยลง ความเป็นอยู่ในสังคมมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นกว่าแต่ก่อน ฝ่ายนิติธรรมจึงตำหนิลัทธิขงจื้อว่ามีหลงใหลกับอดีตที่ไม่มีวันเรียกคืนมาได้ พวกลัทธิขงจื้อไม่ศึกษาข้อเท็จจริงจึงหลงเชื่ออย่างนั้น ดังหนังสืออันไฝ่จื้อเขียนตำหนิไว้ว่า

กลับไปพูดถึงคุณความดีของการปกครองที่มีอยู่ในอดีต พวกนักปราชญ์เหล่านี้ไม่ศึกษาข้อเท็จจริงของกฎหมายทางบ้านเมือง ไม่พิจารณาศึกษาสภาพการณ์อันผิดปรกติวิสัยของประชาชนพลเมือง ก็แต่พูดถึงประเพณีของอดีตกาลเท่านั้น โดยการยึดมั่นอยู่แต่การเลียนแบบของคุณความดีของนักปกครองในอดีต ¹

การยกย่องแต่คุณความดีของเฒ่าและขุนจึงเป็นเรื่องน่าหัวเราะเยาะสำหรับพวกนิติธรรมนิยม เพราะว่าการคอยให้สังคมเป็นไปอย่างนั้นคงไม่มีวัน แต่พวกลัทธิขงจื้อก็เฝ้าคอยเฝ้าฝันว่าสภาพสังคมอย่างในอดีตคงจะต้องกลับมาปรากฏขึ้นอีกจนได้ ดังมีเรื่องเล่าในหนังสืออันไฝ่จื้อตอนหนึ่งที่แสดงการเยาะเย้ยถากถางถึงความหลงผิดของพวกลัทธิขงจื้อไว้ว่า

ครั้งหนึ่งมีชายคนหนึ่งแหงนคิ้วสูงโถงตาของตัวอยู่ ตรงกลางทุ่งนามีตอไม้อยู่ตอหนึ่งวันหนึ่งมีกระต่ายตัวหนึ่งวิ่งมาควยความเร็วแลวกก็ชนตอไม้คอตักตาย หนั้นชายคนนั้นเฝ้าถึงโถงแลวกก็เฝ้าดูตอไม้ โดยหวังว่าจะโคกระต่ายอีกสักตัวเป็นแน่ แต่เขาก็ไม่เคยโคกระต่ายอีกแม้เพียงตัวเดียวเลย เขาถูกประชาชนแห่งแควนสูงหัวเราะเยาะอยู่ตายเดียว หนั้นผู้พยายามปกครองประชาชนในสมัยปัจจุบัน โดยเอาความประพฤติกวักกวมการปกครองของกษัตริย์สมัยก่อน ๆ มาใช้ ก็เป็นการปฏิบัติแบบเดียวกับชายคนที่เฝ้าตอไม้นั้นแหละ ²

¹ H.G. Greel, Chinese Thought, (New York : New America Library; 1964), p. 40.

² งานังค้ ทองประเสริฐ, บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน ภาค 1, หน้า 280.

เพื่อถ่ายทอดการศึกษาแนวคิดของฝ่ายนิติธรรมนิยม จึงขอแยกศึกษาในประเด็นสำคัญๆ ดังต่อไปนี้

ก. ประวัติความเป็นมาของความคิดเรื่องนิติธรรมนิยม

นักปรัชญาที่มีชื่อเสียงและมีอิทธิพลมากที่สุดของลัทธินี้คือ ฮันไฝ่จื้อ ซึ่งได้รับอิทธิพลแนวคิดจากนักปรัชญาสำคัญ ๆ สามท่านคือ

1. เชนเต๋า (Shen Tao) สอนว่าการปกครองรัฐจะเป็นผลดีได้ก็โดยอาศัย ชี่ (Shih) หรืออำนาจ เพราะใครก็ตามเมื่อมีอำนาจแล้วยอมจะสามารถบังคับให้ประชาชนทำตามได้ การมีอำนาจใดจึงขึ้นอยู่กับตำแหน่งหน้าที่ของผู้นั้นด้วย ฮันไฝ่จื้อกล่าวสนับสนุนคำสอนของเชนเต๋าว่า

เมื่อพระเจ้าเข้าเป็นผู้ยอมประชาชนไม่สนใจฟังคำสั่งของพระองค์เลย แต่เมื่อพระเจ้าเข้าเป็นจักรพรรดิมีคนเชื่อฟังคำสั่งของพระองค์เป็นอย่างดี และปฏิบัติตามคำสั่งของพระองค์อย่างเคร่งครัด จากเหตุผลดังกล่าวมานี้จะเห็นได้ชัดเจนว่าความดีและปัญญานั้นไม่สามารถทำให้ประชาชนเชื่อฟังคำสั่งใด แต่ชี่หรืออำนาจและตำแหน่งหน้าที่สามารถทำให้ประชาชนเชื่อฟังคำสั่งใด ¹

2. เชน ปู่ ไฮ (Shen Pu-hai) สอนว่าการปกครองรัฐควรจะคำนึงถึง ชู่ (Shu) คือวิธีการ หรือศิลป์ในการปกครองเป็นเครื่องมือควบคุมบุคคลในบังคับบัญชาและเพื่อใช้บุคคลเหล่านั้นให้เป็นประโยชน์แก่ตน ดังที่ฮันไฝ่จื้อยอมรับโดยการกล่าวสนับสนุนว่า "สิ่งที่ทำให้การงานสำเร็จได้นั้น คือ ชู่ ของผู้มีอำนาจ" ²

3. ซาง หยาง (Shang Yang or Lord Shang) สอนให้ใช้ ฟา (fa) หรือกฎหมายเข้าบริหารบ้านเมืองด้วยความเข้มงวด มีการกำหนดการให้รางวัลและการลงโทษไว้อย่างแน่นอน และกำหนดให้ประชาชนประกอบอาชีพหลักคือการกสิกรรม และฝึกฝนการรบอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้พร้อมที่จะทำสงคราม ทั้งเป็นผู้รุกรานและถูกรุกรานแล้วแต่โอกาส หนึ่งคือฮันไฝ่จื้อกล่าวถึงความสำคัญของกฎหมายไว้ว่า

¹ ฮูจื้อ และวินเบอร์เกอร์ใจ, ปรัชญาจีน, แปลโดย สกล นิลวรรณ, หน้า 241.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 243.

บ้านเมืองนั้นไม่อาจจะเข้มแข็งอยู่ได้ตลอดกาล
 และก็ไม่อาจจะอ่อนแออยู่ตลอดกาลเช่นกัน
 ถ้าหากเมื่อใดมีการใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดแล้ว
 เมื่อนั้นบ้านเมืองก็จะเข้มแข็ง
 เมื่อใดมีการใช้กฎหมายอย่างหย่อนยานแล้ว
 เมื่อนั้นบ้านเมืองก็อ่อนแอ ¹

การสอนเรื่องฟ้า หรือกฎหมายของซางหยางนี้ได้ปฏิเสธคุณค่าแห่ง-
 มนุษยธรรมและความยุติธรรมที่ตั้งสอนกันมาในลัทธิขงจื้อโดยสิ้นเชิง โดยซางหยางประกาศว่า
 การสงครามเป็นวิถีทางที่จะทำให้อำนาจของผู้ปกครองประเทศมั่นคง เป็นการขยายแคว้น
 ออกไป และทำให้ประชาชนมีความเข้มแข็ง มีระเบียบวินัย และว่าอนสอนง่าย รัฐจะจัดให้
 ความเป็นระเบียบเรียบร้อยได้ก็โดยอาศัยกฎหมายที่จัดทำไว้อย่างละเอียดเป็นระเบียบและไม่
 ลำเอียง การลงโทษอย่างรุนแรงทำให้คนชั่วเกรงกลัว การให้รางวัลทำให้คนดีมีกำลังใจจะ
 ทำสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ เพื่อความเข้มแข็งและความอยู่ดีกินดีของประชาชนและรัฐ

4. ฮันไฉ้อ ได้ยอมรับเรื่องอำนาจ ศิลปในการปกครอง และกฎหมายมาใช้
 ในหลักปรัชญาของเขาครั้งที่ บาสกีน ได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่า

สำหรับทฤษฎีของฮันไฉ้อยอมรับเรื่องอำนาจ (ชี่) ของผู้ปกครองว่าสำคัญดังที่ เชนเต่า
 กลาวไว้ และรับถึงการใช้กฎหมาย (ฟู่) เป็นเครื่องมือของการปกครอง เช่นเดียวกับซาง-
 หยาง และมีความจำเป็นที่นักปกครองต้องมีศิลปในการปกครอง (ชู่) หรือวิธีการเป็นส่วน
 หนึ่งของ การปกครอง เพื่อจะรักษาอำนาจของตนไว้ และไม่มีความยุ่งยากในการใช้กฎหมาย
 ปกครองอย่างล้มเหลว ²

ชวีล ก็มีความเห็น เช่นเดียวกับบาสกีน ดังเขากล่าวว่า "สำหรับทฤษฎี
 ของนิติธรรมมี 3 สิ่งที่ผู้ปกครองต้องทำให้มีขึ้นในระเบียบการปกครองโลก 1) คือชี่ หรืออำนาจ
 และสถานภาพ 2) ชู่ คือวิธีการ และ 3) คือฟ้า หรือกฎหมาย" ³ นอกจากจะรับอิทธิพลจาก-

¹ ฮูไฉ้อ และวินเบอร์กั๊ว, ปรัชญาจีน, แปลโดย สกล นิลวรรณ, หน้า 245.

² Wade Baskin, Classical in Chinese Philosophy, p. 245.

³ H.G. Creel, Chinese Thought, p. 126.

ทั้งสามท่านแล้วอันไผ่จื้อยังรับคำสอนจากซุนจื่อ [อันไผ่จื้อรับการศึกษาจากนักปราชญ์ลัทธิขงจื้อคือ ซุนจื่อ] เรื่องธรรมชาติของมนุษย์ชั่ว แต่อันไผ่จื้อได้ปรับปรุงคำสอนของซุนจื่อใหม่ว่า ธรรมชาติของมนุษย์เป็นอย่างที่เป็น คือมีโอกาสจะทำความชั่วโดยการแสวงหาประโยชน์ส่วนตัว ถ้าไม่มีกฎหมายควบคุมไว้ ท่านจึงเห็นว่าการฝึกฝนประชาชนให้เคารพกฎหมายก็โดยการให้รางวัลและการลงโทษ ทั้งนี้เพราะธรรมชาติของมนุษย์ต้องการได้รับผลประโยชน์มาก เช่น พ่อแม่พอใจที่จะไถ่ลูกชายมากกว่าลูกหญิง ดังนั้นการควบคุมมนุษย์ก็เช่นเดียวกับที่นักฝึกสัตว์ฝึกเสือและสิงโต ที่สามารถควบคุมให้มันทำตามคำสั่งได้ก็โดยการให้รางวัลและการลงโทษ

ข. หลักการขั้นมูลฐานของปรัชญานิติธรรมนิยม

ลัทธินิติธรรมนิยมถือว่าคุณค่าของรัฐขึ้นอยู่กับคุณค่าของคนแต่ละบุคคล จึงสมควรใช้กฎหมายแทนการใช้มนุษย์ธรรมและศีลธรรมบังคับที่ลัทธิขงจื้อสอน แต่ก็มีบางอย่างที่ยอมรับตามหลักคำสอนของขงจื้อในเรื่องการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ของตน (เจี๋ยเมี้ยว) เช่น เป็นกษัตริย์ก็จงทำหน้าที่ให้สมกับเป็นกษัตริย์ เป็นเสนาบดีก็จงทำหน้าที่ให้สมกับเป็นเสนาบดี เป็นต้น โดยคำสอนของพวกนิติธรรมนิยมสอนให้แต่ละคนคำนึงถึงหน้าที่มากที่สุด คือคนใดใดรับหน้าที่อย่างใดก็มีสิทธิตามที่ตำแหน่งนั้นบ่งบอกไว้ พวกนี้จึงมีความเห็นว่า เรื่องสิทธิและหน้าที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ คนใดมีตำแหน่งหน้าที่อย่างใดก็จะมีสิทธิที่จะปฏิบัติตามหน้าที่นั้น ๆ ตามระเบียบที่ระบุไว้ในตัวบทกฎหมาย ความมีน้ำใจงามแต่ทำงานผิดจากหน้าที่ของตนก็ถือว่าไม่ถูกต้อง ดังหนังสืออันไผ่จื้อได้แสดงถึงเรื่องนี้ไว้อย่างชัดเจนว่า

กษัตริย์ไซวแห่งอัน กุ่ม เหล่าท้าวและหลั้ไป เจ้าหน้าที่ดูแลมณฑลเกรงว่าพระองค์จะเป็นหวัด เขาจึงหยิบเสื้อคลุมห่มให้พระองค์ เมื่อพระองค์ขึ้นที่รถก็รู้สึกสบายดี ภายหลังพระองค์ถามว่า "ใครห่มผ้าให้ฉัน ?" เมื่อรู้ว่าเป็นเจ้าหน้าที่ดูแลมณฑล พระองค์ทรงตำหนิพนักงานพระภูษา และเจ้าหน้าที่รักษามณฑลว่าทั้งสองคนมีความผิด คือพนักงานพระภูษาละทิ้งหน้าที่ของตน ส่วนเจ้าหน้าที่รักษามณฑลทำเกินตำแหน่งหน้าที่ของตน

อันไผ่จื้อสนใจเรื่องนี้มากและเห็นว่า เป็นตัวอย่างที่ดีของเรื่องสิทธิและหน้าที่ เพราะเรื่องนี้ความสำคัญไม่ได้อยู่ที่สุขภาพของกษัตริย์ แต่พิจารณา เรื่องที่พนักงานเจ้าหน้าที่แต่ละคนต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องกับข้อที่เรียกขานในตำแหน่งการงานของตนเป็นสำคัญ¹

¹ Charles A. Moore, The Chinese Mind, p. 222.

การคำนึงถึงการกระทำตามตำแหน่งหน้าที่ที่มีความสำคัญมาก เพราะถ้าปฏิบัติไม่ตรงตามหน้าที่แล้ว ก็จะทำให้เกิดการสับสนวุ่นวายขึ้น เช่น มีตำแหน่งใหญ่แต่ทำงานเล็กก็จะต้องยกเลิกตำแหน่งนั้นเสีย เพราะถ้ายังให้มีตำแหน่งอย่างนั้นไว้ก็เป็นการสิ้นเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ และถ้าไม่สามารถทำงานใดตามตำแหน่งที่ใครรับก็ควรมีการลงโทษผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ดังที่ วิง สีท ชาน โคอิชบายเรื่องนี้ไว้ว่า

เมื่อใครรับตำแหน่งใดแล้วผลงานที่ปฏิบัติต้องตรงกับตำแหน่งนั้น ถ้าแต่งตั้งข้าราชการให้ไปทำหน้าที่ใดแล้วสามารถปฏิบัติงานใดตรงตามตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับไป ก็จะได้รับรางวัล แต่ถ้ามุ่งตำแหน่งไปแล้วปฏิบัติงานไม่ตรงกับหน้าที่หรือปฏิบัติงานไม่ตรงกับชื่อตำแหน่งที่เรียกชาน เช่น ตำแหน่งใหญ่แต่ทำงานใดเพียงเล็กน้อยก็จะถูกลงโทษ ไม่ใช่เพราะว่าผู้ปกครองไม่พอใจกับตำแหน่งใหญ่โตนั้น แต่เพราะเขาพิจารณาถึงความพวมเพื่อยืดต่อสูงสุดเสียไปกับตำแหน่งที่ใหญ่โตนั้น แต่ผลงานไม่คุ้มกัน คือผลงานที่ออกมาเร็วกว่าตำแหน่งที่ได้รับควรจะทำใด ดังนั้นเขาจึงต้องทำโทษผู้ถือตำแหน่งใหญ่โตนั้น ¹

จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ชัดเจนว่าหลักการขั้นมูลฐานของสำนักนักนิชิธรรมนี้คำนึงถึงความสัมฤทธิ์ผลในการทำงานสร้างความเจริญให้แก่สังคมส่วนรวมหรือรัฐมากกว่าที่จะคำนึงถึงแต่ละบุคคล ดังนั้นการตัดสินให้รางวัลหรือลงโทษบุคคลก็ดูที่ผลงานของเขา ไม่ใช่ดูที่ตัวคนผู้นั้นเลย ดังที่ ฟุง ยู ลัน โคอิชบายหลักการนี้ไว้ว่า "อันไม่จืดจางว่าไม่ควรคำนึงถึงตัวบุคคลเป็นหลัก แต่คำนึงถึงผลงานเป็นสำคัญ เช่น การตัดสินผลงานของพ่อครัวก็โดยตัดสินจากรสอาหารที่เขาปรุง ไม่ใช่ตัดสินตัวพ่อครัวนั่นเอง" ²

ค. กฎหมายเป็นแกนกลางของสังคม

ปรัชญานิติธรรมนับเป็นปรัชญาสังคมได้ลัทธิหนึ่ง คือ ใช้กฎหมายควบคุมชนทุกชั้นอย่างเท่าเทียมกัน โดยกำหนดให้ทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายฉบับเดียวกัน เล็กลมระบบศักดินาและชนชั้นในสังคมจีนยุคก่อนนั้นอย่างสิ้นเชิง กฎหมายจึงสำคัญมาก พวกนี้จะพูดถึงกฎหมายในทัศนะของเขาว่า "กฎหมายคือสิ่งที่ถูกบันทึกหรือตราขึ้นเป็นบทบัญญัติโดยรัฐบาลเป็นผู้จัดทำขึ้น แล้วประกาศให้ประชาชนทราบโดยทั่วกัน" ³ ดังนั้นสำหรับพวกนิติธรรมนิยมกฎหมายจะเป็นเครื่องบอกให้ประชาชนได้รู้ว่-

¹ Wing Tsit Chan, A source Book in Chinese Philosophy, pp.256-257.

² Fung Yu-lan, A Short History of Chinese Philosophy, p. 161.

³ Ibid, p. 160.

อะไรควรทำหรืออะไรไม่ควรทำ ผู้ปกครองมีหน้าที่คอยตรวจสอบว่าประชาชนทำตามกฎหมายหรือไม่ ถ้าประชาชนละเมิดกฎหมายก็จะถูกลงโทษ ถ้าทำตามแต่โดยดีก็จะได้รับรางวัล ทั้งนี้ผู้ปกครองที่มีอำนาจหน้าที่ในทางรักษากฎหมายเท่านั้นจึงจะสามารถปกครองประชาชนได้

อันนี้ไม่ใช่ข้อเป็นข้อดีมันอยู่เสมอว่าบ้านเมืองที่จะมีการปกครองอย่างดีและมั่นคงได้นั้น ประการสำคัญแรกสุด คือต้องมีประมวลกฎหมายที่แน่นอนและต้องนำกฎหมายนั้นมาใช้อย่างเข้มงวดกวดขัน ประมวลกฎหมายนี้จะต้องมีรายละเอียดและมีความยาวพอสมควรและควรจะมีตัวอย่างประกอบเพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจได้ ดังอันนี้ไม่ใช่ข้อกล่าวหาว่า "นักปกครองที่มีความรอบรู้ เมื่อบัญญัติกฎหมายขึ้นมาก็คงจะพิจารณาว่ากฎหมายนั้นมีตัวอย่างเป็นกรณีประกอบโดยละเอียด" ¹ กฎหมายที่รัดกุมเกี่ยวกับทั่วประเทศแล้วยังต้องเขียนให้ละเอียดถี่ถ้วนปิดช่องโหว่ที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนเล็งกฎหมายต่างๆ ช่องทางให้หมกมุ่น เขียนไม่สิ้นจนเกินไปจนประชาชนไม่เข้าใจและตีความเพื่อเข้ากับผลประโยชน์ตนได้ ดังหนังสืออันนี้ไม่ใช่ข้อกล่าวหาถึงเรื่องนี้ไว้ตอนหนึ่งว่า

ถ้าหนังสือคำร่ำสั้นเกินไปนักเรียนก็จะเขียนคำอธิบายแตกต่างกันไปตามความคิดเห็นของตน ถ้ากฎหมายสามัญเกินไปประชาชนก็จะตีความแตกต่างกันไป ดังนั้นเช่นเดียวกับผู้มีปัญญาเฉลียวฉลาดของเขาโดยปิดข้อโต้แย้งไว้อย่างกระจ่างชัด เมื่อคนฉลาดเป็นผู้ปกครองเมื่อเขาตรากฎหมายจะมองเหตุบังเอิญทุกอย่างที่อาจเกิดขึ้นได้ และเขียนไว้อย่างละเอียด ²

ดังนั้นรัฐหรือสังคมโดยรวมจะต้องใช้กฎหมายนี้ กฎหมายนี้จึงต้องมีความยุติธรรม ปราศจากความลำเอียงใด ๆ ทั้งสิ้น เพื่อกำหนดคนชั่ว กฎหมายต้องกำหนดการลงโทษอย่างรุนแรง และคนที่ทำผิดก็ต้องให้รางวัลเพื่อจะใคร่ทำดีต่อไป ดังหนังสืออันนี้ไม่ใช่ข้อกล่าวหาว่า

¹ ฐใจ และวินเบอร์ไก้, ปรัชญาจีน, แปลโดย สกต นิลวรรณ, หน้า 246.

² Charles A. Moore, The Chinese Mind, p. 221.

"If a textbook is too summary, pupils will resort to ingenious interpretation. If a law is too general, litigations will multiply. Just as a wise man, when he writes a book will set forth his arguments fully and clearly, so an enlightened ruler, when he makes his laws, will see to it that every contingency is provided for in detail"

รัฐจะจัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยได้ก็โดยอาศัยกฎหมายที่จัดทำอย่างละเอียดลออ ซึ่งใหญ่กว่าหน้าที่และความรับผิดชอบของคนทั่วไปอย่างละเอียด ซึ่งจะทำให้คนนำมาใช้ได้อย่างเป็นระเบียบและไม่ลำเอียงอย่างที่สุด การลงโทษอย่างรุนแรงจะทำให้คนชั่วเกรงกลัวได้ ส่วนการให้รางวัลนั้นจะทำให้คนมีกำลังใจในอันที่จะทำสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์เพื่อความเข้มแข็งและความอยู่ดีกินดีของรัฐ¹

เนื่องด้วยคำสอนเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ที่ฮันไฝ่จื่อเชื่อว่าถ้ามีโอกาส มนุษย์จะทำความชั่ว ดังนั้นเขาจึงสอนผู้ปกครองทั้งหลายไว้ว่าไม่ควรจะใช้หลักมนุษยธรรมและการยึดมั่นในศีลธรรมเป็นหลักการปกครอง เพราะคนทั้งหลายจะไม่ทำแต่ความดีอย่างที่นักปกครองหวังแต่ตรงกันข้ามคือ ประชาชนทั้งหลายก็จะทำแต่ความชั่วถ้าผู้ปกครองมีแต่ความเมตตาากรุณา ดังนั้นการกำหนดยุติธรรมของประชาชนจึงมีอย่างเดียวกับที่จะนำมาใช้ก็คือกฎหมาย ดังที่ฮันไฝ่จื่อสอนไว้ว่า

ความเมตตาากรุณานั้นไม่อาจยับยั้งการเป็นกบฏได้เลย คนที่ปกครองประเทศนั้นจะต้องไม่เชื่อว่าคนนั้นจะทำความดีอยู่เสมอ ควรจะนึกว่าคนทั้งประเทศพยายามทำความดีอยู่เสมอ แล้วจะปกครองประเทศใดดีกว่าไปนึกว่าคนทั้งประเทศจะทำแต่ความดี ผู้ปกครองที่ดีต้องคำนึงถึงคนส่วนมากไม่ใช่คนใดคนหนึ่ง ดังนั้นคุณงามความดีจึงเป็นสิ่งที่คุณปกครองจะให้ความสำคัญน้อยกว่ากฎหมาย¹

การที่นักปกครองไม่ควรเชื่อว่ามนุษย์จะทำความดีด้วยตนเองนี้เอง นักปกครองทั้งหลายจึงสมควรจะคิดอยู่เสมอว่าควรจะต้องบังคับประชาชนให้ทำความดีด้วยว่าเขาไม่มีโอกาสจะทำความชั่วเพราะทำความชั่วเมื่อใจจะถูกกฎหมายลงโทษ ในรัฐหนึ่ง ๆ คนที่จะทำความดีได้เองเป็นเปอร์เซ็นต์ที่ต่ำมาก รัฐหนึ่งอาจไม่เกิน 10 คน ถ้ากฎหมายบังคับประชาชนได้ รัฐก็จะมีความสุขได้ ดังเช่นฮันไฝ่จื่อสอนว่า

ในการปกครองรัฐ นักปกครองจะต้องไม่เชื่อว่าประชาชนจะทำความดีได้ด้วยตนเอง แต่จะทำความดีโดยการที่ว่าเขาไม่สามารถจะทำความผิดได้ ภายในอาณาเขตของรัฐหนึ่ง ๆ จะมีประชาชนที่ทำความดีด้วยตัวเองไม่เกิน 10 คน ดังนั้นถ้าทำให้ประชาชนไม่สามารถทำความผิดได้ รัฐก็จะมีสันติสุข ผู้ปกครองประเทศต้องทำเพื่อคนส่วนใหญ่ละทิ้งคนส่วนน้อยและไม่ตองนำตัวเองไปยุ่งเกี่ยวกับคุณธรรมแต่ใช้กฎหมายแทน²

¹ เศรษฐาธิ วงศ์โกมลเชษฐ์, ประวัติปรัชญาจีน, หน้า 190-191.

² Fung Yu-lan, A Short History of Chinese Philosophy, p. 160.

อันได้ใจมีความเห็นคล้ายกับลัทธิซึ่งถือว่าถ้านักปกครองใช้หลักคุณธรรม มีความเมตตาสงสารเห็นใจประชาชน จะทำให้ประชาชนรักใคร่นับถือ แต่อันได้ใจเห็นว่ามันไม่มีประโยชน์อะไรต่อประเทศอันเป็นส่วนรวม และจะนำประเทศชาติไปสู่ความหายนะ แต่ถ้านักปกครองใช้กฎหมายเป็นหลักในการปกครองประชาชนจะพากันเกลียดชังผู้ปกครอง แต่ประเทศก็จะไปสู่ความยิ่งใหญ่ และสันติสุขได้ ดังนั้นผู้ปกครองที่ฉลาดจึงออกกฎหมายมาใช้ปกครองและยอมให้ประชาชนเกลียดชังเพื่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศดังที่อันได้ใจกล่าวว่า "กฎหมายที่เข้มงวดและการลงโทษหนักเป็นสิ่งที่ประชาชนเกลียด แต่มันก็ควบคุมประชาชนได้ ความสงสารและความเห็นใจของผู้ปกครองประชาชนพอใจ แต่จะนำประเทศไปสู่อันตราย ความจริงผู้ปกครองที่ฉลาดเมื่อตรากฎหมายขึ้นก็พบว่าเกิดความขัดแย้งระหว่างตัวเขากับโลก" ¹

ง. หลักการลงโทษและการให้รางวัล

อันได้ใจเห็นว่าการลงโทษและการให้รางวัลเท่านั้นที่จะควบคุมบังคับความประพฤติของประชาชนให้เป็นไปตามกฎหมาย และตามความประสงค์ของผู้ปกครองได้ โดยกล่าวถึงบุคคลที่อยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน ผู้ปกครองต้องลงโทษอย่างรุนแรงและเด็ดขาด ส่วนการให้รางวัลก็ต้องไม่ตระหนี่ ใ้หมากๆ เข้าไว้ ซึ่งอันได้ใจกล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า

รางวัลตอบแทน (rewards) นั้นจะต้องมากมายและแน่นอน เพื่อให้ประชาชนรู้สึกว่ามีค่า โทษ (punishments) จะต้องรุนแรงและเด็ดขาดจริงจังเพื่อให้ประชาชนเกรงกลัวโทษนั้น ๆ

กฎหมายจะต้องเป็นกฎหมายฉบับเดียวใช้ได้ทั่วประเทศ และมีบทบัญญัติแน่นอนเพื่อให้ประชาชนรู้จัก ดังนั้นผู้ปกครองจะต้องให้รางวัลตอบแทนโดยไม่ตระหนี่ และลงโทษอย่างไม่ปราณี ²

นอกจากนี้อันได้ใจได้กล่าวย้ำเจตนาในการปกครองของตนไว้อย่างสั้น ๆ แต่มีความหมายที่นิยมขาคว่า "จงนำประชาชนโดยกฎหมาย และบังคับประชาชนให้ปฏิบัติตามกฎหมายด้วยการลงโทษ" ³ การที่อันได้ใจส่งเสริมให้ใช้กฎหมายที่เด็ดขาดในการปกครอง-

¹ Arthur Waley, Three Ways of Thought in Ancient China, p.213.

² เศรษฐาธิ วงศ์โกมลเชษฐ, ประวัติปรัชญาจีน, หน้า 189, 190.

³ Wing Tsit Chan, A Source Book in Chinese Philosophy, p. 253.

ประเทศนั้นนับว่าอันใดก็โดยยอมรับคำสอนของซางหยางมาใช้เต็มที่ ทั้งนี้เพราะซางหยางกล่าวไว้ว่า "หากำหนดโทษไว้หนักจะไม่มีบุคคลใดกล้าฝ่าฝืนกฎหมาย นี่คือนิติที่จะกำจัดอาชญากรรม โดยวิธีการกำหนดบทลงโทษ"¹

บทลงโทษ การลงโทษนั้นมีหลักที่ซางหยางสอนไว้ว่าแม่ความผิดเพียงเล็กน้อยก็ต่อลงโทษให้หนักเข้าไว้ เพราะคนจะไม่กล้าเสี่ยงทำความผิดเนื่องจากกลัวโทษหนักที่จะได้รับ ส่วนคนที่ทำตามกฎหมายก็ให้รางวัลให้มากเพื่อคนจะได้พยายามทำตามกฎหมายมากขึ้น เพราะความอยากได้รางวัล เป็นการเพิ่มค่าให้แกตัวเองดังมีข้อความปรากฏในหนังสืออันใดก็ว่า

แม่ความผิดเพียงเล็กน้อยก็ลงโทษให้หนักเพราะถ้าความผิดเล็กน้อยลงโทษหนักแล้วความผิดใหญ่โตจะไม่ปรากฏ นี่เรียกว่าการลงโทษโดยการใช้การลงโทษปรามไว้ก่อน รางวัลจะเป็นผลที่แน่นอนที่ประชาชนจะเพิ่มค่าให้แกตัวเอง การลงโทษจะทำให้ประชาชนเกรงกลัว กฎหมายต้องเหมาะสมและแน่นอนจนประชาชนเข้าใจใด ดังนั้นผู้ปกครองต้องให้รางวัลโดยไม่เสียค่า และลงโทษโดยไม่ต้องมีเมตตา²

ดังกล่าวแล้วว่าอันใดก็โดยยอมรับคำสอนเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ที่ว่ามีแนวโน้มที่จะทำเพื่อตนเอง ดังนั้นถ้าปล่อยให้มนุษย์ทำไปตามสัญชาตญาณตามธรรมชาติแล้วจะนำไปสู่ความรุนแรงและการใช้อำนาจเข้าแย่งชิงกัน เว้นเสียแต่ว่าจะมีการควบคุมโดยกฎหมายที่เข้มงวด และการลงโทษที่รุนแรงเท่านั้นที่มนุษย์จะอยู่อย่างสงบและสันติร่วมกันได้ ดังที่ ฟุง ยู ลัน แสดงความเห็นที่เห็นว่า "อันใดก็โดยยืนยันว่าคนทุกคนจะแสดงออกตามแรงผลักดันของความเห็นแก่ตัว และประโยชน์ส่วนตัว การกระทำของเขาเป็นการคิดถึงเรื่องนี้อยู่ในใจตลอดเวลา จากข้อเท็จจริงนี้เองที่ทำให้ระบบการให้รางวัลและการลงโทษเป็นไปได้"³

จ. ทศนะเรื่องการปกครองที่ดี

1. ทศนะเรื่องผู้ปกครองที่ดี ผู้ปกครองที่ดีที่ตามทศนะของนักนิติธรรมนิยมตรงกันข้ามกับผู้ปกครองที่มีคุณธรรมตามลัทธิขงจื้อดังกล่าวแล้ว เพราะหลักในการมองสังคมและบุคคลแตกต่างกันดังที่ อาร์เธอร์ วอลเลย์ เห็นว่าผู้ปกครองเป็นผู้วางมาตรฐานของสังคม และทุกคน

¹ ฉูไจ้ และวินเบอร์ไก้, ปรัชญาจีน, แปลโดย สกล นิลวรรณ, หน้า 246.

² Fung Yu-lan, History of Chinese Philosophy, p. 327.

³ Arthur Waley, Three Ways of Thought in Ancient China, p.200.

ในสังคมต้องปฏิบัติตามมาตรฐานที่ผู้ปกครองวางไว้อย่างเคร่งครัดจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังเขาได้กล่าวถึงสำนักนิติธรรมนิยมว่า

สำหรับพวกนิติธรรมนิยมปฏิเสธมาตรฐานตัดสินถูกผิดของแต่ละบุคคล "ถูก" สำหรับพวกเขา ก็คือสิ่งที่ผู้ปกครองทรงประสงค์ และ "ผิด" หมายถึงสิ่งที่ผู้ปกครองไม่พึงประสงค์ ซึ่งแนวความคิดนี้คล้ายกับคำสอนของมอจิวที่ว่ามนุษย์ต้องเกิดมาเพื่อรับใช้ผู้ปกครองและบำรุงเลี้ยงบิดามารดาของตน¹

2. แนวทางของนักปกครองที่ดี นักปกครองที่ดีตามที่ทัศนะของฮันไฝ่ใจคือผู้ที่สามารถนำหลัก ชี ฐู และ ฟา มาใช้อย่างผสมกลมกลืนกันได้เป็นอย่างดี ดังฮันไฝ่ใจกล่าวว่า "นักปกครองจะยึดเอา ฟา และ ฐู เป็นหลักของการปกครองที่ดี ปฏิบัติต่อความถูกต้องและความผิดพลาดโดยวิธีการให้ความดีความชอบ และการลงโทษให้มีความหนักเบาเหมาะสมกับน้ำหนักของการกระทำนั้น ๆ"² ถ้าผู้ปกครองทำได้ดังนี้การปกครองของผู้ปกครองก็จะไม่ประสบความยุ่งยากใด ๆ ทั้งสิ้น ซึ่งเปรียบได้กับว่าได้อำนาจมาจากสวรรค์ คือปกครองด้วยความราบรื่นปราศจากอุปสรรคใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะเมื่อใช้กฎหมายบังคับไว้แล้วทุกคนก็จะให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งดังหนังสือ ฮันไฝ่ใจกล่าวว่า

ผู้ปกครองที่ฉลาด ปกครองประชาราษฎร์ทั้งได้ระเบียบจากสวรรค์ ควบคุมประชาชนใดคุดังเขาเป็นเทพ เป็นคังสวรรค์หมายถึงเขาไม่มีทางกระทำผิด เป็นคังเทพ หมายถึงเขาไม่มีทางประสบความยุ่งยาก พลังของเขาใช้บังคับโดยระเบียบอันเคร่งครัด และไม่มีสิ่งใดที่ทำให้เขาประสบอุปสรรค เพียงใช้กฎหมายและบังคับให้ทุกคนร่วมมือเท่านั้น³

นอกจากนี้ฮันไฝ่ใจยังได้นำหลักหวู่เหวยของปรัชญาเต๋าเข้ามาประยุกต์ใช้กับปรัชญาการปกครองของเขาด้วย ว่าผู้ปกครองที่ดีคือผู้ที่ไม่ต้องทำอะไรเพื่อตนเอง แต่ใช้ให้คนอื่นทำเพื่อตน ผู้ปกครองไม่ควรมีความสัมพันธ์ส่วนตัวที่สนิทสนมกับใคร ไม่ควรมีความไว้วางใจใครเลย ไม่ว่าจะเป็นเสนาบดี ข้าราชการ พนักงานทั้งหลาย แมแต่บุตร-ภรรยาของตน และบ่าวไพร่ทั้งหลาย เพราะธรรมชาติที่เห็นแก่ตัวของมนุษย์ทั้งหลายดังกล่าวแล้วถ้าผู้ปกครองมอบความ

¹ Arthur Waley, Three Ways of Thought Philosophy, p. 327.

² ฮูไฉ่ และวินเบอร์กัใจ, ปรัชญาจีน, แปลโดย สกต นิดวรรณ, หน้า 249.

³ Wing Tsit Chau, A Short History of Chinese Philosophy, p. 158.

ไว้วางใจแก่ผู้อื่นควยคิดว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดสนิทสนมกัน อาจทำให้ผูกครองถูกฆาตายนได้โดยง่าย เพราะความพลาดพลังของตนเอง เพราะถาผลประโยชน์ซัดกันแม้มิดากับบุตรก็อาจจะฆ่าฟันกันได้ และถาผลประโยชน์ร่วมกันแมคนแปลกหน้าก็อยู่ร่วมกันได้ ดังที่ฮันไฝ่จ้อสอนว่า

บุคคลให้และรับเพราะความเห็นแก่ตัว
ถามีผลประโยชน์ร่วมกันแมจะเป็นคนแปลกหน้า
บุคคลก็อยู่ร่วมกันโดยสันติได้
ตรงกันข้าม ถาผลประโยชน์ซัดกัน
แมว่าจะเป็นบิดากับบุตร
บุคคลก็จะต่อสู้แก่งแย่งกัน ¹

นักปกครองที่ดีต้องรู้จักใช้ ชู คือ มีวิธีการหรือศิลป์ในการปฏิบัติงานและความคุมในการปฏิบัติราชการนั้น เจาหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายและเห็นแก่ประโยชน์ของรัฐ ทุกคนต้องแยกคุณธรรมส่วนตัวออกจากหน้าที่ส่วนรวม ประชาชนไม่จำเป็นต้องสนใจเรื่องศีลธรรม แต่ควรทำตามกฎหมาย ประชาชนก็จะไม่มีใครเป็นผู้ร้ายที่ทำลายความสุขของสังคม แต่จะมีแต่ทหารที่กล้าหาญในสนามรบแทน ประชาชนไม่จำเป็นต้องรู้เกี่ยวกับหนังสือวรรณคดีที่ไพเราะอะไร กฎหมายเพียงอย่างเดียวและปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเดีวก็เพียงพอแล้ว ดังฮันไฝ่จ้อสอนว่า

รัฐที่มีผู้ปกครองที่ฉลาด แมไม่มีหนังสือวรรณคดีแต่กฎหมายก็รับใช้คังการสอน, ไม่มีคำพูดถึงกษัตริย์ในอดีต เจาหน้าที่ก็ปฏิบัติงานใดคังเป็นครู ไม่มีผู้ปฏิบัติคังผู้ร้าย มีแต่ความกล้าหาญจากการตัดศีรษะศัตรู(ในสนามรบ)มาแทน ผลก็คือประชาชนที่อยู่ในขอบเขตของรัฐทุกคนถึงแก่กฎหมายเท่านั้น การแสดงความกล้าหาญก็แสดงในสนามรบเท่านั้น รัฐจะตองอุดมสมบูรณ์มั่งคังในยามสงบ และกองทัพจะเข้มแข็งในยามสงคราม สิ่งเหล่านี้คือวัตถุประสงค์ของผู้ปกครองที่แท้จริง ²

คังนั้นเพื่อการปกครองที่เป็นระเบียบผู้ปกครองจึงควรกำจัดสิ่งที่ไม่ดีและไร้แต่สิ่งที่ถูก เป็นผู้เกิดขาดในกฎหมาย และเป็นศูนย์รวมของอำนาจ รัฐที่ดีจึงควรจะได้ผู้ปกครองที่ดีเข้าปกครอง และสิ่งที่คุณปกครองที่ดีควรทำให้เกิดมีขึ้นในรัฐคือ

¹ ฮู่จี้ และวินเบอร์กัใจ, ปรัชญาจีน, แปลโดย สกต นิลวรรณ, หน้า 255.

² เรื่องเดีวกัน, หน้า 255.

1. บังคับให้ทุกคนทำการกสิกรรม และบุกเบิกผืนดินเพื่อเพิ่มพูนโภภทรัพย์
ของประชาชน

2. สอนให้ประชาชนทุกคนในแคว้นแคว้นของตนรู้จักวิธีการอบรมฝึกฝนการ
ทำสงคราม ทั้งนี้เพื่อว่าในยามที่มีศัตรูมาจู่โจมประชาชนจะสามารถช่วยเหลือป้องกันบ้าน-
เมืองอย่างฉับพลัน

3. กำหนดใหม่การลงโทษและการให้รางวัล เพื่อควบคุมให้คนที่ชั่วร้าย
เลวทรามไม่ประพฤติชั่ว และคนที่ประพฤติตามกฎหมายมีกำลังใจที่จะประพฤติตามกฎหมาย
ตลอดไป

4. กำหนดใหม่การเก็บภาษีอากร บรรจยุงฉางและทองพระคลังให้เต็ม
อยู่เสมอ

การที่ผู้ปกครองวางแนวการปกครองทั้ง 4 ข้อดังกล่าวมานี้ ย่อมทำให้
ประชาชนมีความไม่พอใจแน่นอน เหตุที่ประชาชนไม่พอใจไม่ใช่สิ่งเหล่านี้ไม่ดี แต่เป็นเพราะ
ประชาชนเห็นแก่ตัวโง่เขลาและไม่เข้าใจ แต่ผู้ปกครองไม่ควรใส่ใจต่อความรู้สึกของ-
ประชาชน ประชาชนจะไม่เข้าใจก็แล้วแต่ แต่หลักการปฏิบัติทั้ง 4 ข้อข้างต้นนี้จะนำความ
เป็นระเบียบและสันติสุขมาสู่ประชาชนและสังคมส่วนรวม ดังหนังสืออันได้ชื่อเขียนไว้ว่า

กษัตริย์เร่ร่อนเราให้ประชาชนคราคุไถดินและเพาะปลูก ก็โดยมีพระราชประสงค์ที่จะ
เพิ่มผลผลิตให้แก่ประชาชนนั่นเอง แต่ประชาชนอาจคิดว่ากษัตริย์ทารุณโหดร้าย กษัตริย์
จะปรับดินใหม่ตามปกติ แลเพิ่มโทษให้มากขึ้น เพราะมีพระราชประสงค์ที่จะขมคนคนโกง
แต่ประชาชนมักจะคิดว่ากษัตริย์ทรูย อนึ่งกษัตริย์ทรงเก็บภาษีมากเป็นเงินและเมล็ดพืช
เพื่อให้ชาวผู้ต้มฉาง และเงินเต็มทองพระคลัง เพื่อเป็นเครื่องบรรเทาความอดอยาก
และบำรุงเลี้ยงกองทัพ แต่ประชาชนมักจะคิดว่ากษัตริย์มีความละโมภ ประการสุดท้าย
กษัตริย์ทรงยุบยูนีใหม่การฝึกฝนในดานการทหารแก่คนทั่วไป โดยไม่ทรงเห็นแก่หน้าใคร
และทรงเร่ร่อนเราให้กองทัพต่อสู้ทางยุทธ เพื่อจับขาศึกมาเป็นเชลย แต่ประชาชนก็คิด
ว่ากษัตริย์นั้นโหดร้าย มาตราการทั้งสี่ประการนี้เป็นวิธีที่จะทำให้อบรมถึงระเบียบและเพื่อ
รักษาสันติสุข แต่ประชาชนก็ไม่รู้สึกดำเนินในคุณประโยชน์ ¹

¹ ทีโอดอร์ เคอ แบร์, บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน ภาค 1, แปลโดย จำนงค์
ทองประเสริฐ, หน้า 277 - 278.

ในเมื่อฉันได้ข้อเท็จจริงที่ปัญหาของประชาชนไม่น่าเคารพเชื่อถือ และจะยึดเอามาเป็นมติในการดำเนินการปกครองไม่ได้ ฉันได้ใจกล่าวโทษว่าการที่ประชาชนไม่เข้าใจวิธีการปกครองเช่นนี้ก็เพราะนักปราชญ์ที่ชิงใจได้เที่ยวสั่งสอนเรื่องคุณธรรมที่ขัดแย้งกันเอง จนทำให้ประชาชนเกิดความสับสนจนไม่สามารถเลือกแนวทางปฏิบัติได้ เพราะปราชญ์ที่ชิงใจก็แต่พูดไม่ประกอบอาชีพอะไรให้เพิ่มพูนรายได้ทางเศรษฐกิจขึ้นมาเลย และชนที่นับถือลัทธิชิงใจก็มีแต่ความหวาดระแวงไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน จนเป็นเหตุให้เกิดความวุ่นวายในสังคม ดังนั้นได้ใจกล่าวว่า "ไม่เพียงแต่เป็นเรื่องที่ก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวายขึ้นในสังคมโดยทั่วไปเท่านั้น แต่ยังปลุกปั่นให้เกิดความไม่ไว้วางใจกันขึ้นทั่วไปในบ้านเมืองอีกด้วย" ¹

ฉ. บุคคลที่สังคมไม่ต้องการหาจำพวก

ตามความคิดของฉันได้ใจนั้นสังคมที่ดี ผู้ปกครองต้องจัดให้มีการทบทวนทั้ง 4 ประการแล้ว ยังต้องกำจัดคนที่สังคมไม่พึงปรารถนา 5 ประเภทให้หมดสิ้นไปจากสังคม บุคคล 5 ประเภทนี้ได้แก่

1. นักปราชญ์(ในลัทธิชิงใจ) ซึ่งเป็นผู้ที่เอาแต่ยกย่องวิถีทางของกษัตริย์โบราณ พุศยของคุณธรรม มนุษยธรรม และความยุติธรรม พร้อมทั้งพูดให้ร้ายกฎหมายจนทำให้กษัตริย์และผู้ปกครองทั้งหลายเกิดความไขว่เขวสับสน
2. นักพูดที่ท่องเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ ซึ่งพูดถึงแต่ทฤษฎีที่โกหกหลอกลวง และใช้อิทธิพลต่างประเทศเพื่อประโยชน์ตน
3. พวกประจบสอพลอ คือพวกที่เข้ากับผู้มีอำนาจ และหาทางคิดสินบนทุกชนิดเพื่อให้อำนาจประโยชน์แก่ตน
4. ทหารรับจ้าง คือพวกที่รวบรวมพวกพ้องและตั้งมาตรฐานเกี่ยวกับความจงรักภักดี และสร้างระเบียบวินัยเพื่อกลุ่มของตน
5. พอค้า และช่างฝีมือ เพราะเป็นพวกที่นิยมผลัดของแล้ว ๆ หวังแต่ตนกำไรและกักตุนสินค้า

¹ ใจ และวินเบอร์กใจ, ปรัชญาจีน, แปลโดย สกล นิลวรรณ, หน้า 257.

ข. สังคมอุดมคติของฮันไฝ่จื่อ

สังคมอุดมคติของฮันไฝ่จื่อเป็นสังคมที่นักปกครองจัดให้มีหลัก 4 ข้อ ดังกล่าวแล้วข้างต้น เพื่อความมั่งคั่งมั่นคงของสังคม ประชาชนในสังคมเต็มไปด้วยประชากรที่ขยันขันแข็ง ทำตามกฎหมายโดยไม่หลีกเลี่ยง จากข้อเขียนของ ฉู่จี้ และวินเบอร์จี้ แปลโดย สกล นิลวรรณ ได้สรุปถึงสังคมอุดมคติของสำนักนิติธรรมนิยมไว้อย่างชัดเจนว่า

1. การปกครองโดยมีกษัตริย์เป็นผู้มีอำนาจอันสิทธิ์ขาดโดยใช้อำนาจผ่านทางระบบราชการ
2. แต่ละท้องถิ่นต้องมีความสามารถในทางเศรษฐกิจพอเพียงที่จะเลี้ยงตนเองได้
3. มีกฎการบริหารโดยใช้กฎหมายที่เข้มงวด มีการปูนบำเหน็จรางวัล และการลงโทษที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน

เพราะฉะนั้นบ้านเมืองในอุดมคติของฮันไฝ่จื่อจึงเป็นระบบรวบอำนาจไว้ที่ประมุขของบ้านเมืองคนเดียว มีผู้มีอำนาจคนเดียว และมีกฎหมายสูงสุดแต่ฉบับเดียว เป็นระบบเอกราชปไตยที่สามารถปราบปรามความยุ่งเหยิงวุ่นวาย อันเป็นผลของการแตกสลายของระบบศักดินาโดยวงโคจรคือ หลักการของฮันไฝ่จื่ออัน แควนจิ้น(Chin) เป็นแควนแรกที่รับเอาไปปฏิบัติและไคผลดี¹

ข. ความล้มเหลวของการปกครองแบบนิติธรรมนิยม

แนวความคิดของนักปรัชญาฝ่ายนิติธรรม เป็นพวกที่ถือการใช้กฎหมายแทนระบบศีลธรรมแบบเก่า พยายามแก้ไขปรับปรุงสังคมให้เป็นระเบียบโดยคำนึงถึงสภาพความเป็นจริงที่กำลังเป็นอยู่ในปัจจุบัน แต่ลัทธิซึ่งจุ่มกลับไปสู่การปกครองอย่างสงบสุขของกษัตริย์นักปราชญ์โบราณ ส่วนการใช้กฎหมายมาเป็นบทบังคับในการปกครองนั้นลัทธิซึ่งจื่อไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง เพราะถือว่าการใช้กฎหมายปกครองประชาชนย่อมตามด้วยความจำใจ แต่ถ้าใช้คุณธรรมปกครองประชาชนย่อมตามด้วยความสมัครใจ ดังที่ขงจื่อกล่าวไว้ว่า

ถ้าใครหวังจะนำประชาชนโดยมีกฎข้อบังคับให้เขาปฏิบัติตาม และรักษาความสงบเรียบร้อยโดยการลงอาญาแล้ว ประชาชนก็จะหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษโดยไม่มีความรู้สึกรับผิดชอบทางศีลธรรม แต่ถาหากใครนำประชาชนโดยใช้ความดีเป็นเครื่องชักนำโดยการ

¹ ฉู่จี้ และวินเบอร์จี้, ปรัชญาจีน, แปลโดย สกล นิลวรรณ, หน้า 260.

สอนความดี (virtue) และทำความดีเป็นตัวอย่าง และใช้หลู่ (Li) เป็นเครื่องรักษาความสงบเรียบร้อยแล้ว ประชาชนจะรู้สึกว่าคุณเองมีความผูกพันทางศีลธรรมที่จะคัดค้านท่านหรือเปลี่ยนแปลงนิสัยของตนเองใดโดยทำตามอย่างผู้นำ

สรุป ผลจากคำสอนของพวกนิติธรรมนิยมที่ปรากฏเด่นชัดก็คือความสำเร็จของแคว้น-จีน ที่สามารถรวบรวมแคว้นต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน ทำให้ชาวจีนมีความสำนึกว่าพวกตนมีความเป็นชาติเดียวกัน เพราะผลของบทลงโทษตามกฎหมายนั่นเอง ที่ทำให้ประชาชนเกรงกลัวเป็นอย่างมาก จึงอาจกล่าวได้ว่าศีลตามแนวสอนของพวกนิติธรรมนิยม ก็คือการมีกฎหมายที่มีบทลงโทษที่เข้มงวดไว้บังคับความประพฤติของประชาชน เพื่อความสงบในสังคมนั่นเอง แต่อย่างไรก็ตามคำสอนที่ขัดกับหลักศีลธรรมของมนุษย์ทำให้การปกครองมีผลร้ายต่อประชาชนคือการปกครองแบบเผด็จการ มีการลงโทษที่รุนแรงขาดมนุษยธรรมและความเมตตาการุณา ตลอดจนการปกครองโดยใช้อกฎหมายเป็นมาตรฐาน ถือการลงโทษและการให้รางวัลเป็น เครื่องมือยอมจะขาดความเป็นธรรมในสังคม เพราะเจ้าหน้าที่ที่คุมขังประชาชนมีเป็นจำนวนมากยอมจะใช้อกฎหมายเป็นเครื่องมือในการแสวงหาลาภยศใส่ตนเองด้วยการเรียกอำมิสสินจ้างต่างๆจากประชาชนด้วยความลำเอียง อาจใส่ร้ายคนถูกและให้คนประโยชน์แก่คนผิดได้ เพราะอันได้จื้อเองก็เชื่ออยู่แล้วว่าธรรมชาติของมนุษย์มุ่งผลประโยชน์ส่วนตัว วิธีการของพวกนิติธรรมนิยมจึงสร้างความเคียดรอนวุ่นวายทั่วไปในสังคม

การที่พวกนิติธรรมนิยมไม่สนใจจิตใจและความต้องการของประชาชนเพราะถือว่าประชาชนโง่เขลาไม่สามารถรู้เรื่องถูก-ผิดได้ด้วยตัวเอง ย่อมทำให้ประชาชนไม่พอใจ และความพยายามของพวกนี้จะชักจูงปราชญ์ให้หมดไปจากสังคมนั้น เป็นการตัดสิทธิการแสดงออกทางความคิดของประชาชน นับว่านักปกครองที่ใช้นิติธรรม เป็นคนเห็นแก่ตัว และใจแคบ ดังนั้นระบบการปกครองนี้แม้จะรุ่งโรจน์ได้อย่างรวดเร็วในสมัยพระเจ้าจิ้งชิวที่ก็ตาม แต่ก็อยู่ได้ในเวลาอันสั้นแล้วดับวูบไป และไม่มีคณะรัฐบาลใดสามารถนำลัทธิ นิติธรรมนิยมมาใช้ได้เป็นผลสำเร็จอีกเลย ย่อมเป็นเครื่องยืนยันได้ว่าวิธีการของลัทธินี้ขัดกับความต้องการของประชาชนโดยสิ้นเชิง ความคิดเรื่องความดีของลัทธินี้จึงสวนทางกับความคิดเรื่องความดีของประชาชนโดยทั่วไป

¹ H.G. Greel, Chinese Thought, p. 40.

ในระบบการปกครองทั้งหลายที่มีอยู่ในโลกนี้ถ้าชี้ความต้องการของประชาชนแล้วย่อมไม่สามารถจะดำรงอยู่ได้อย่างแน่นอน ทั้งนี้ย่อมเป็นคติสอนใจแก่นักปกครองทั้งหลายคว่าในระบบการปกครองหนึ่ง ๆ นั้น ประชาชนย่อมมีความสำคัญเสมอ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย